

vendar pri podeljevanji učiteljskih petletnic neljubih izjem. V dotičnih paragrafih deželnih šolskih zakonov (za Kranjsko § 30 postavbe z dne 29. mal. travna 1873. l.) je določilo, da mora učitelj ne samo nepretrgoma službovati, ampak tudi s „povoljnim uspehom“. Nepretrgano službovanje je bilo slehernemu učitelju lahko dokazati; „povoljni uspeh“ dokazati, to pa ni bilo v njegovi moči. O tem so sodili šolski nadzorniki in šolske gosposke. Naj to povem v svojem konkretnem slučaju. Z vel. srpanom l. 1876. bi bil moral dobiti že 1. kvinkvenijo, ko sem bil nadučitelj v Ljutomeru, kjer odločuje štajerski deželni šolski svet o kvinkvenijah. Prošnjo sem bil pravočasno uložil, toda dokler sem služil na Štajerskem, še ni bila rešena (do l. 1878.) Ko sem prišel l. 1878. na Kranjsko, uložil sem tukaj takoj prošnjo za 1. kvinkvenijo. Tukaj so mi jo slednjič pripoznali z vel. srpanom 1879, in me tako prikrajšali pri prvi kvinkveniji za 3 leta. Že takrat se mi je dozdevalo, kolika krivica se mi je pripetila, ker so me prikrajšali, in to po nezakonitem potu. Uložil sem pritožbo na c. kr. deželni šolski svet, a bila je odbita. Zoper njegov odlok je šla pritožba na ministerstvo, a je bila tudi odbita. Zakaj se pa nisem pritožil na upravno sodišče? To sodišče se je 28. vinotoka 1878 izrazilo, ko se je neki učitelj s Češkega do njega pritožil, da je ono v tej zadevi nekompetentno, rekši, da ako šolske gosposke reko, učitelj ne deluje s „povoljnim uspehom“, tega upravno sodišče ne more preiskovati. Čez 25 let je pa namreč priznalo, da je kompetentno, razsojevati tudi o učiteljskih kvinkvenijah, ako šolske gosposke te odbijejo. Pritožil se je učitelj Leopold Holy iz Obora na Moravskem, ker so ga bile šolske gosposke za eno samo leto prikrajšale, in zmagal je. Upravno sodišče je reklo: Druga kvinkvenija se mu je bila zakasnila za eno leto, ker je bil bolan, da ni mogel z uspehom delovati. Toda vsled zakasnitve 2. kvinkvenije se mu tretja ne sme zakasniti, in dobil je že vsled razsodbe upravnega sodišča 3. kvinkvenijo že čez 4 leta po 2. petletnici. — To ugodno razsodbo bode z menoj vred porabilo več učiteljev, katerim so se enake krivice godile; zakaj šolske gosposke se morajo zdaj ravnati po razsodbi upravnega sodišča z dne 3. grudna 1898 št. 6578 (v zadevi omenjenega učitelja L. Holy-a). Vsak učitelj mora dobiti 1, 2, 3, 4, 5 ali 6 petletnic, ako je le nepretrgoma služil 5, 10, 15, 20, 25 ali 30 let. Na podlagi § 30. se mu ne sme niti 1. niti 2. in sploh nobena od teh 6 kvinkvenij odbiti, ne sme mu se na podstavi tega § niti $\frac{1}{5}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{4}{5}$ ene same kvinkvenije odbiti, ker sicer nastane učitelju velika, prevelika škoda. Povejmo to v mojem konkretnem slučaju. Ako bi se bila meni 1. kvinkvenija dala mesto 1876. že 1877. l., druga kvinkvenija pa že 1881. l., bil bi na škodi le . . . 70 gld. Ako bi bil prikrajšan od prve kvinkvenije — kar sem v resnici — tri leta, drugo bi bil dobil pa vendar o pravem času, t. j. 1881. l., bila bi škoda le 3×70 , t. j. 210 gld. in obresti. A meni se je bila vsaka kvinkvenija, katerih je že pet, zamudila 3 leta; zato iznaša škoda te zamude v 23 letih 1150 gld. in obresti. Taka velikanska škoda bi se ne bila prigodila, ako bi se bili zakoni prav tolmačili, tako tolmačili, kakor je to storilo lani upravno sodišče. Na podlagi §, ki govori o kvinkvenijah, se učiteljem, ne sme učiniti nikakošna škoda. Ako je treba učiteljem že škodovati in jih kaznovati, zgodi naj se to na podstavi zakonskih paragrafov, ki govorijo o kaznih, osobito o disciplinarnih kaznih. Te kazni so:

1.) posvarilo od deželnega šolskega sveta in 2. še le odtegnjenje ene (ene same) kvinkvenije (§ 45 postavbe kranjske od 20. mal. travna 1873 in § 47 iste postavbe za eno ali več let). Ako se torej pri katerikoli kvinkveniji učitelja kaznuje za eno leto, je to že 40 ali 60 ali 80 gld. globe; ako za dve leti, je dvakrat toliko itd. Če se pa vrhutega zakasnijo vse naslednje kvinkvenije, je to prevelika kazen, kakor se vidi iz mojega slučaja, ko imam brez obresti v 23 letih škode 1150 gld., škode, o kateri je še le vprašanje, ali se mi bode in sploh v koliki meri povrnila. Da se pa v bodoče take zakonite krivice ne bodo godile, to je zaprečila omenjena razsodba upravnega sodišča z dne 3. grudna 1898. l. št. 6578.

Olajšave.

Spisal M. Poklukar.

X.

Dokazali smo, da nam mnogo pripomore dobro vzdrževanje reda k olajšanju težkega dela, katero opravljamo človeški družbi in ravno toliko, če ne več, nam bode tu koristilo naše lepo vedenje v in izvan šole. Prav se obnašati, ni ljudskemu učitelju ravno lahko; zakaj kdor se prav vede, ta mora zadostiti svojim učencem, šolstvu, domovini, koristnim družbam, občinstvu in naposled še svoji družini in sebi. Tu se nam odpira široko polje, o katerem bi se dalo pisati cele knjige, a z ozirom na prostor in na čas bomo skušali obrisati le glavne poteze, katere so v najtesnejši zvezi z učiteljstvom in šolo.

Dolžnosti in pravice do učencev nam še dosti določno popisujejo učni redi, vzgoje in ukoslovje, šolski zakoni, pogoste konferenčne razprave in mnogo pedagoških časnikov, kateri so nam v vseh jezikih na razpolago; tudi dobro urejene nekatere učne knjige in učila razločno kažejo pot, po kateri je korakati novincu, da ne zajde v temino, iz katere ne bode izhoda. Gledati nam bode posebno, da učencem utrdimo prepričanje o učiteljevi vzvišenosti, katerega vidijo pri mizi na zvišanem podnožju, ter slišijo vzvišeno govoriti o čudnih rečeh, katerih njihove otroške dušice niso poznale poprej. Dvigujmo jim njihova srca od znanih do neznanih višav, s katerih bodo v mladeniški in možki dobi spoznavali trajno vrednost in svitlo moč resnice, ki je večna ter nepremagljiva v vednem boju s temo in hudobijo. Dajmo jim v roke potrebno znanstveno in нравno orožje za življenjski boj med pravico in krivico, da ne omagajo na polpota, ali se upehani ne podajo z navidez trnjeve steze pravičnosti v cvetočo krivičnost. Oskrbimo pa jim tudi telesno moč in gibčnost, da bodo kedaj spretni državljani in hrabri vojniki na bojišču dosedanjih tradicijah našega naroda, katerega sinovi tvorijo slavnoznano „železno divizijo“, katera po besedah zvedenih vojskovodij nima para v avstrijski vojski. Pomniti nam je, da imamo opraviti z nežno ter pristrčno mladino iz onega lepega rodu, kateremu uradna statistika o telesni jakosti in velikosti za brati Hrvati odkazuje drugo mesto med številnimi narodi našega cesarstva in katerega nadtisočetne nezgode niso mogle ugonobiti edino-le radi njegovih dušnih sil in telesnih prednosti; tako krasen rod mora imeti tudi krasen naraščaj v dušnem in telesnem pogledu.

Narod naj spozna, da mu je šolstvo najzvestejši ter najboljši prijatelj, kateri deli z njim revščino in tugo:

šolstvo mora postati vsem slojem, poštenjakom kakor propalica up na boljšo bodočnost; bode naj ona plapolajoča zastava, okolu katere se zbirajo najblažji ljudje iz vseh stanov in pod katero naj korakajo nepregledne množice zemljanov v srečo in blagost. Šolstvo noče pogina, temveč rešitev; ne želi smrti, marveč vstajenje; ne vošči črnjav, ampak jasno ozračje; ono ni in ne mara biti breme, ker je sladek jarem, ki daje lastniku veljavo v sedanjosti, bodočnost pa mu oblaži s časnimi in večnimi zakladi, v katerih je neizcrpna življenska moč in vrednost. Glejmo, da bode šolstvo briljant brez pege, zakaj le v dobrem šolstvu vidimo zagotovilo prekrasnemu rodu na trajen obstanek in srečno prihodnost. Ne letaj pa učiteljstvo preveč za ideali, da ne pade, kakor oni, ki je gledal zmirom kvišku, se spodtaknil ob kamen ter si razbil zobe; pred očmi imej, da učimo podložnike za srečno bivanje na zemlji in za blaženo večnost, kar ne stori noben drug stan na svetu. Zato nam je pravico vselej in proti vsakomur braniti; nikoli ne smejo videti vzgojitelja, kateri bi se uklonil krivici; če stojiš, stoj častno; ako padeš, padl častno!

Postopati nam je blago, plemenito; ne maščujmo se nikoli; maščevanje pristojna surovežu, a nikdar dobremu vzgojiteljskemu srcu; ako bi nas tudi kaki bučki proglašali za neumneže ali kratkovidneže, ne dajmo se premotiti ter izpeljati na maščevalno torišče. Družba nam bodi blag, veljaven mož, a ne vsilujmo se nikomur in ne pečajmo se z veternejakom, kateri jadra z nami, dokler mu to koristi, a se obrne pri prvi preskušnji, zapusti nas ter strmečemu občinstvu kaže naše slabosti skozi povekševalno steklo. Javna tajnost je, da pri mogočnejši narejajo iz napak kreposti, pri revežu pa iz kreposti napake. Varujmo se zapravljalcev radi nalezljivosti in zbog tega, ker nam ne nese, da bi z njim pohajali krème, kjer je sedaj težišče javnemu življenju; skušajmo spraviti to težišče v šolo in velike zasluge si pridobimo samo s tem činom. Zapravljalnost je bil in bode črv, kateri gotovo spodje Tebe z družino vred, zato se ga je varovati v isti meri, kakor se je vaditi štedljivosti. Kdor ne štedi, ni za napredek, in sami lahkoživeci bi bili svet že davno pognali v temo, kjer bi se slisal le jok in škripanje. Ljubši nam mora biti po smrti smehljajoč dedič, kakor proklinjajoč sorodnik!

Obleko imejmo čedno, a sme biti tudi zakrpana, saj krpa vzdrži grad; nikoli pa naj ne bo zapravljliva, ker učitelj ni „gigerl“, a eno obleko za posebne slovesnosti le imejmo lepo, kdor more — baronsko, da bode sto goldinarjev na njem kadar jo obleče. Postopajmo povsod previdno ter ne iščimo prijateljev ondi, kjer jih dobiti ne moremo in ne zanašajmo se na varstvo v naši službi po onem reku: „Dostojanstvo je tisti plašč, kateri neumnost najbolje pokrije!“ V svoji službi bodimo natančni in pravični, kakor zlatna tehtnica; učimo v besedi ter kažimo v dejanju, da čim višje kdo stoji, tem bolj mu je paziti, da se v njegovem področju ne gode podložnikom krivice, katere morajo roditi le slabo sadje, ker so slabega izvora. Prijazni le bodimo z vsakim, pa brez dobrikanja, a pobratimstva se ogibajmo, ker se pogosto preveč tirja od pobratima; izdajice ne postanimo nikdar, to je prepodlo za učiteljstvo; ako zapaziš pogrešek na svojem tovarišu, zakrij ga, pa ne s plaščem krščanske ljubezni, kateri odgrne vsak vetrič, temveč z žuljavo bratsko roko, katere ne odmakne nobena žerjavica. Podpirajmo koristne naprave po svojih močeh, tudi kmetijskim

zadragam ne bodimo načelno nasproti, one koristijo ljudstvu, iz katerega smo izšli, posebno, če so dobro vpeljane. Prav pridno obiskujmo čitavnice in bralna društva, ker nam pomagajo izobraževati drage domačine; to so naši tovariši in svetovavci, ker nam podajajo raznih časnikov v izobilju, kojih drugje ne dobimo. Namesto drugam, zahajajmo v čitavnico prebirat, a ne površno, marveč korenito, tako berivo nam razširi obzorje. Izborna veliko čtiva imamo nakopičenega po okrajnih učiteljskih knjižnicah, te je zelo marljivo izrabljovati in učiteljstvo na knjižničnem mestu naj prebere vse njene spise; to bo dalo naši izomiki znanstveni in družbeni zadnji blesk ter jo popolnilo s tako silo, da nam bo tekmovalje z drugimi stanovi postalo igrača. Pri vsem početju pa nam ne izgini izpred oči naša družina. Za njo moramo skrbeti! Trudimo se biti vzgledni očetje, zakaj oče postati je lahko, a oče biti je težko. Ne mislimo, da zabuhel obraz, okrogel trebušček, pravcato kurje grobišče darujeta oseben vpliv in osebno čast, ter ne ravnajmo po trditvah nekaterih modrijanov, da oče ni dolžan stiskati in skladati otrokom kupov zlata, katero po njegovi smrti sinovi zopet razbrskajo. Glej kokljo! Po mučnem iskanju dobi sestrada in suha kup kaše, veselo pokliče svoje kebecke in sedaj še le dvigne glavo visoko ter majestetično čuje nad mladiči, dokler ji pozobljejo vse. Opazuj smreko! Raste, rodi ter premine in še v poginu s svojo trohljivostjo živi in krepi svoje potomce naokolu. Opazujmo vrelec. Bistra vodica vrvra izpod pečine, beži namakat travnik, hiti jačevat potok, kateri mu vzame celo ime, ako ga je imel. Vsa priroda nam kaže, kako nam je delovati in človek, kateri je kulturno bitje in več kot živali, rastline in rudnine, vendar-le biva na zemlji in na njo mu je tudi gledati, drugače mu se zgodi, kakor onemu, ki je zija vedno kvišku. Zgradimo svojcem trdno zavetje, da bodo obstali tudi, ako bi nas kedaj zmanjkalo, to je naša dolžnost in s takim ravnanjem olajšamo sebi in svojcem življenje, domovini in hvaležnemu slovenstvu pa vršimo dela, za katera nas z zemsko vrednostjo plačati ne more in katerim bomo prejeli izplačila še le v nesmrtnosti.

Jezikov nauk v prvem šolskem letu.

(Jakob Dimnik.)

9. vaja.

e — e.

Eva.

Adam in Eva.

(Pripovedka.)

Adam je bil prvi človek. Nekoč dá Bog Adamu trdno spanje in mu vzame eno izmed njegovih reber. Iz rebra naredi ženo. Ko se Adam zbudi, pripelje mu Bog ženo. Adam se razveseli ter ženo imenuje Eva, t. j. mater vseh živih.

Adam in Eva sta v raji prav srečno živela. To je bilo prelepo življenje. Gledala sta v obličje svojega Stvarnika in se pogovarjala s svojima angeljema varuhoma. Razumela sta govorjenje živalij in vseh drugih rečij, katere dandanes smatramo neživimi. To je bilo pač veselje, sprehajati se ali potovati. Povsod so ju živali, cvetice i. t. d. prijazno nagovarjale. Po dnevi jim je kazalo